

judicial decisions and offers the methods of increase of level of independence of these persons at making decision.

Keywords: assessor, internal persuasion, criminal process.

Полищук С.М.

ЗАСТОСУВАННЯ ЯК БАЗИСНА ОЗНАКА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЗБРОЇ

УДК 343.98.06

Актуальність теми обумовлена тим, що існуючі визначення криміналістичної зброї та її різновидів не містять в собі розкриття суті такої важливої базисної ознаки як застосування [1-13; 16; 17 та ін.], що у практиці боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями викликає певні труднощі із кваліфікацією відповідних діянь. Тому виникає необхідність запропонувати узагальнююче визначення поняття криміналістичної зброї та уточнити сутність кожного з її різновидів – механічної, вогнепальної та вибухової зброї у контексті наявності трьох важливих базисних ознак появи такої зброї – початкове виробництво, переробка або прилаштування та застосування.

Стан наукової розробки проблеми. Питання застосування як базисної ознаки криміналістичної зброї не досліджувалося і практично розглядається лише в контексті розробки методики боротьби зі злочинами, пов'язаними із застосуванням різних видів такої зброї. У той же час, виокремлення застосування зброї застосування як легальних видів зброї, так й будь-яких інших предметів чи пристроїв з метою заподіяння тяжких чи смертельних пошкоджень людині знімає багато спірних питань та непорозумінь у процесі кваліфікації діянь із злочинного використання зброї.

Звідси *мету і завдання* даної публікації складає оприлюднення авторського варіанту вирішення проблеми із розкриття сутності такої базисної ознаки криміналістичної зброї, як її застосування.

Основний матеріал. Більшість існуючих класифікацій вогнепальної і механічної зброї містять її поділ за призначенням, коли Д.Н. Балашов, Н.М. Балашов і С.В. Маліков, виділяють бойову, навчальну, спортивну та мисливську зброю [1, с. 1397]; П.Д. Біленчук, А.П. Гель, М.В. Салтєвський і Г.С. Семаков - бойову (гвинтівки, карабіни, автомати, пістолети, револьвери, рушниця гладкоствольні спеціального та бойового призначення тощо), мисливську (рушниця різних систем, мисливські карабіни, штуцери), спортивну (тренувальна та цільову зброю (дрібнокаліберні гвинтівки, спортивні пістолети) [3, с. 146]; Ю.Д. Гамов - бойову, мис-

ливську і спортивну [4, с. 6]; І.В. Гора і В.А. Колесник - бойову, мисливську та спортивну зброю [5, с. 248]; О.П. Дубягіна – бойову, службову і цивільну (газову, спортивну, мисливську) [6, с. 52]; Є.П. Іщенко та А.А. Топорков - цивільну, службову і бойову (стрілецьку [7, с. 211]; І.І. Когутич - бойову (військову і кримінальну), цивільну, службову [9, с. 120]; В.С. Кузьмічов і Г.І. Прокопенко – бойову, мисливську, спортивну, цивільну і кримінальну [12, с. 124]; В.Ю. Шепілько - бойову, мисливську та спортивну [16, с. 112] та ін.

Із наведених випадків лише І.І. Когутич, В.С. Кузьмічов і Г.І. Прокопенко виділяють власно кримінальну (криміналістичну) зброю, тоді як інші види зброї криміналістичною не є і належать до легальних видів зброї, застосування якої і перетворює її з легальної в кримінальну чи криміналістичну. У той же час, криміналістична (кримінальна) зброя, як та, що початково виготовлена чи перероблена або пристосована із метою вбити людину чи заподіяти їй дорівню значну шкоду, фактично повинна іменуватися саморобною чи переробною криміналістичною зброєю. Аналізована ж підстава класифікації криміналістичної зброї має іменуватися «за сукупністю видових ознак» і мати наступний варіант поділу: 1. Механічна. 2. Вогнепальна. 3. Вибухова.

Таким чином, базисною ознакою криміналістичної зброї повинна стати єдність сукупності: а) об'єктивних ознак: технічна здатність предмета чи пристрою заподіяти людині смертельну або іншу суттєву шкоду, що має бути встановлене заводською технічною характеристикою, а при її відсутності чи за наявності сумніву – експертним дослідженням; б) суб'єктивних ознак – наявність при виготовленні, переробці чи застосуванні предмету (пристрою) мети завдати смертельну або іншу суттєву для здоров'я людини шкоду, що встановлюється головним суб'єктом антикримінального чи іншого судочинства.

Під шкодою у такому випадку повинні розумітися як тілесні пошкодження, так й будь-яка інша суттєва шкода здоров'ю людині, що може охоплювати й пристрої із променевими, біологічними та іншими нетрадиційними для криміналістичної зброї факторами ураження людини (людей).

Суттєвою шкодою варто визнавати об'єктивно технічну (біологічну тощо) здатність даного предмету чи пристрою завдати людині зовнішні чи внутрішні тяжкі тілесні пошкодження.

Інша група питань у контексті уточнення поняття «криміналістична зброя» стосується різновидів такого роду зброї, яких повинно бути лише три: а) вогнепальна; б) механічна; в) вибухова.

Механічною зброєю більш правильно іменувати традиційну холодну зброю, оскільки базисною ознакою даного виду криміналістичної зброї є не те, що певний предмет чи пристрій при застосуванні відносно не нагрівається і залишається холодним, а в тому, що безпосередньо чи опосередковано (при киданні списа тощо) уражуючі частини даного об'єкту приводяться у дію м'язовим зусиллям людини або іншим механічним способом (при застосуванні арбалету та ін.). На відміну від цього у вогнепальної і вибухової зброї уражуючі частини (первинні уражуючі фактори – снаряд; вторинні уражуючі фактори – вибухова хвиля, частини ураженого об'єкту та оточуючої обстановки тощо) приводяться в дію кінетичною енергією, що утворюється при згоранні вибухової речовини, але у першому випадку напрям руху цих частин керований за допомогою відповідного пристрою – стволу, а у другому – відносно некерований.

Відносна, а не абсолютна некерованість руху уражуючих факторів вибухової зброї пояснюється тим, що конструкція окремих вибухових пристроїв допускає певну кореляцію напрямку руху уражуючих частин. У вогнепальної ж зброї напрям руху снаряду від стріляючого до цілі абсолютно керований, хоча в певній мірі і залежить як від конструкції вогнепальної зброї, так й від кваліфікації стріляючого.

У наведених та інших класифікаціях криміналістичної зброї остання за способом виникнення чи виготовлення поділяється, як правило, на заводську, кустарну тощо [1, с. 139; 3, с. 146; 4, с. 6; 5, с. 248; 6, с. 52; 7, с. 211; 9, с. 120; 12, с. 124; 16, с. 112 та ін.], що з урахуванням викладеного виглядає некоректним.

Організовані злочинні організації можуть мати заводи чи інші виробничі приміщення із виготовлення чи перероблення криміналістичної зброї. Але й у такому разі мова йде не про заводське чи кустарне виготовлення чи переробку, що має бути здійснене із дотриманням дозвільної процедури, а про власно саморобне чи переробне виробництво, яке для криміналістичної зброї є не лише базисним, а єдиним можливим. Заводське ж чи кустарне виробництво або переробка можуть мати інші легальні види зброї – військову, антиделіктну, обрядову, сувенірну та ін., і власно до такого роду застосовних видів криміналістичної зброї і мають відноситися названі способи виробництва та переробки.

Виходячи з викладеного, криміналістична зброя «за способом прояви» має поділитися на: 1. Саморобну, коли криміналістична зброя початково виготовляється із супутніх матеріалів. 2. Переробну, коли в криміналістичну зброю переробляються існуючі предмети чи пристрої, у тому числі й інші легальні види зброї. 3. Застосовну, тобто таку, яка

проявляється як криміналістична лише у процесі застосування з метою заподіяння смертельної чи іншої суттєвої шкоди людині (або для досягнення даної мети й перешкодам, за якими знаходиться людина) існуючих об'єктів.

Дані об'єкти у контексті цього класифікаційного поділу підлягають подальшому поділу на: військову зброю, антиделіктну зброю (тобто, таку, що знаходиться на озброєнні в антиделіктних органах), промислово зброю (та, що використовується у м'ясній промисловості для забою тварин), мисливську та риболовецьку зброю, спортивну зброю, навчальну (тренувальну) зброю, спеціальні пристрої (будівельні пістолети, розважально-піротехнічні засоби тощо), побутові предмети (ніж, сокира та ін.), випадкові об'єкти («розетка» - розбита скляна пляшка; камінь, металевий дріт тощо), сувенірну, обрядову та антикварну зброю. Наведений класифікаційний поділ межує з іншим достатньо значущим поділом криміналістичної зброї за зовнішнім виглядом на звичайну (стандартну) та атипову [3, с. 146; 9, с. 120; 16, с. 111 та ін.]. Проявом зовнішнього вигляду буде й сувенірна, обрядова, антикварна та інша легальна зброя, що має повторюватися й при поділі криміналістичної зброї і за даною підставою.

Привертає до себе увагу й початковий поділ криміналістичної зброї, проведений В. Бехаймом, для якого «огнестрельное оружие принято разделять на две категории: орудия, которые покоятся на земле и их можно передвигать с помощью человеческой или лошадиной тяги, и ручное огнестрельное оружие, которое переносит и обслуживает один стрелок» [2, с. 306].

Існують можливості й подальшого удосконалення класифікації криміналістичної зброї, що з урахуванням викладеного та позитивних моментів аналізованих класифікацій можна представити таким чином.

Класифікація криміналістичної зброї:

1. За сукупністю видових ознак: 1.1. Механічна. 1.2. Вогнепальна. 1.3. Вибухова.

2. За способом прояви:

2.1. Механічна і вогнепальна зброя: 2.1.1. Саморобна зброя. 2.1.2. Переробна зброя. 2.1.3. Застосовна зброя: 2.1.3.1. Військова зброя. 2.1.3.2. Антиделіктна зброя. 2.1.3.3. Промислова зброя. 2.1.3.4. Мисливська зброя. 2.1.3.5. Риболовецька зброя. 2.1.3.6. Спортивна зброя. 2.1.3.7. Навчальна (тренувальна) зброя. 2.1.3.8. Спеціальні предмети (пристрої). 2.1.3.9. Побутові предмети (пристрої). 2.1.3.10. Сувенірна зброя. 2.1.3.11. Обрядова зброя. 2.1.3.12. Антикварна зброя.

2.2. Механічна зброя: 2.2.1. Названі види та додатково - випадкові предмети (пристрої).

2.3. Вибухова зброя: 2.3.1. Саморобні вибухові пристрої і речовини. 2.3.2. Переробні вибухові пристрої і речовини. 2.3.3. Застосовні вибухові пристрої і речовини: 2.3.3.1. Військові вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.2. Антиделіктні вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.3. Промислові вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.4. Геолого-добувні вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.4. Будівельні вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.5. Метеорологічні вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.6. Спортивні вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.7. Видовищні (піротехнічні) вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.8. Каскадерські вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.9. Навчальні (тренувальні) вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.9. Сувенірні (колекційні) вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.10. Антикварні вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.11. Експлуатаційні вибухи, вибухові пристрої і речовини. 2.3.3.12. Природні вибухи, вибухові пристрої і речовини.

3. За способом пересування:

3.1. Ручна криміналістична зброя. 3.2. Транспортна криміналістична зброя:

3.2.1. Додатково для вибухових пристроїв: 3.2.1.1. Вибухові пристрої, що доставляють до цілі за допомогою вогнепальної зброї. 3.2.1.2. Вибухові пристрої - певних видів транспорту. 3.2.1.3. Вибухові пристрої - ракетами. 3.2.1.4. Вибухові пристрої - комбінованим способом.

4. Ручна криміналістична зброя:

4.1. За способом і місцем виготовлення: 4.1.1. Саморобна. 4.1.2. Переробна. 4.1.3. Заводська. 4.1.4. Кустарна. 4.1.5. Антикварна.

4.2. За зовнішнім виглядом: 4.2.1. Звичайна криміналістична зброя. 4.2.2. Обрядова зброя. 4.2.3. Сувенірна зброя. 4.2.4. Атипова зброя. 4.2.8. Антикварна зброя. 4.2.9. Комбінована зброя (що містить в собі ознаки різних видів чи підвидів зброї, наприклад, механічної і вогнепальної або різних видів механічної зброї – колючо-ріжучої та роздріблюючої тощо).

5. Сліди:

5.1. За способом появи: 5.1.1. Сліди виготовлення (переробки) криміналістичної зброї. 5.1.2. Сліди легального виготовлення зброї.

5.1.3. Сліди зберігання зброї.

5.1.4. Сліди носіння та іншого пересування зброї.

5.1.5. Сліди застосування зброї.

5.1.5. Сліди приховання слідів готування та вчинення злочину, пов'язаного зі зброєю.

5.1.6. Сліди експлуатаційного характеру.

5.2. За місцем знаходження на: 5.2.1. Перешкоді: 5.2.1.1. Цілі. 5.2.1.2. Об'єктах, що знаходилися на шляху дії поражаючих факторів (первинного чи вторинного снаряду, хвилі). 5.2.2. Зброї. 5.2.3. Снаряді. 5.2.4. Частинах патрону, вибухового пристрою. 5.2.5. Об'єктах оточуючої обстановки. 5.2.6. Об'єктах виготовлення чи переробки зброї. 5.2.7. Об'єктах зберігання зброї. 5.2.8. Об'єктах носіння чи іншого переміщення зброї.

5.3. За характером тілесних поранень: 5.3.1. Проникаючі: 5.3.1.1. Сліпі. 5.3.1.2. Скрізні. 5.3.2. Непроникаючі: 5.3.2.1. Фронтальні. 5.3.2.2. Рикошетні.

5.4. За походженням від: 5.4.1. Перешкоди: 5.4.1.1. Людини: 5.4.1.1.1. Тіла та органів людини. 5.4.1.1.2. Одягу людини. 5.4.1.1.3. Супутніх предметів людини. 5.4.1.2. Іншої перешкоди. 5.4.2. Криміналістичної зброї. 5.4.3. Снаряду чи інших первинних і вторинних поражаючих факторів. 5.4.4. Патрону, вибухового пристрою. 5.4.5. Об'єктів виготовлення чи переробки зброї. 5.4.6. Об'єктів носіння чи іншого переміщення зброї. 5.4.7. Об'єктів зберігання зброї. 5.4.8. Об'єктів оточуючої обстановки. 5.4.9. Експлуатаційних об'єктів.

Висновки: Застосування поряд із виготовленням, переробкою та прилаштуванням виступає в якості важливої базисної суб'єктивної ознаки механічної, вогнепальної та вибухової зброї і суттєво впливає на можливість удосконалення їх класифікації за різними основами.

1. Балашов Д.Н., Балашов Н.М., Маликов С.В. Криміналістика: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2005. – С. 139-146.

2. Бехайм В. Энциклопедия оружия. – СПб: Санкт-Петербург-оркестр, 1995. – С. 306-337.

3. Біленчук П.Д., Гель А.П., Салтєвський М.В., Семаков Г.С. Криміналістика (криміналістична техніка): Курс лекцій. – К.: МАУП, 2001. – С. 146-156.

4. Гамов Д. Ю. Методика встановлення належності об'єкта до бойових припасів вогнепальної стрілецької зброї та його придатності до стрільби. Судово-балістична методика. – К.: ДНДЕКЦ, ДЄЗП, 2006. – С. 6-7.

5. Гора І.В., Колесник В.А. Криміналістика: Навч. посібник. – К.: Алеута, 2005. – С. 248-252.

6. Дубягіна О.П. Криміналістика: Схемы. Таблицы. Тесты: Учеб. пособие. – М.: Экзамен, 2006. – С. 52-58.

7. Іщенко Е.П., Топорков А.А. Криміналістика: Учебник. Изд. 2-е / Под ред. Е.П. Іщенко. – М.: ИНФРА-М, 2006. – С. 211-212.

8. Кириченко С.А., Лангедова Ю.О., Ткач Ю.Д. Теоретична юриспруденція: Лекція 1 / За наук. ред. проф. О.А. Кириченка. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – Авторська лекція. – Вип. 5. – 268 с.

9. Когутич І.І. Криміналістика: Курс лекцій. – К.: Атіка, 2008. – С. 120-128.

10. Криміналістика: Конспект лекцій / Авт.-сост.: А. Желудков.- М.: Приор-издат, 2005. - С. 35-39.

11. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р., № 2341-III // Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради (ВВР).- 2001.- № 25-26.-т Ст. 131.

12. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика: Навч. посібник.- К.: Юрінком Інтер, 2001. - С. 124-131.

13. Маркусь В.О. Криміналістика. Навч. посібник. - К.: Кондор, 2007. - С. 143-145.

14. Проект Закону України «Про зброю» № 1171-2. http://www.legality.kiev.ua/plsilp/law_comp.docinf_frame_new1.show?p_arg_names =docnum&p_arg_values =1171-2.

15. Ткач Ю.Д. Поняття і системно-структурна будова криміналістики: Дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 “Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза”, Одеськ. юрид. ін-т Харк. нац. ун-ту вн. справ. – Одеса, 2004. - 556 с.

16. Шепітько В.Ю. Криміналістика: Підручник. - К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2001. - С. 111-122.

17. Хлус А.М. Криміналістика: Курс интенсив. Подгот.- Мн.: ТетраСистемс, 2007. - С. 77-85.

Поліщук С.М. Застосування як базисна ознака криміналістичної зброї

Розкрито сутність застосування як базисної ознаки криміналістичної зброї, за допомогою якою інші види легальної зброї та спеціальні і побутові предмети або пристрої перетворюються в криміналістичну зброю.

Ключові слова: вогнепальна зброя, механічна зброя, вибухова зброя

Полищук С.М. Применение как базисный признак криминалистического оружия

Раскрыта сущность применения как базисного признака криминалистического оружия, с помощью которого другие виды легального оружия и специальные и бытовые предметы или устройства превращаются в криминалистическое оружие.

Ключевые слова: огнестрельное оружие, механическое оружие, взрывное оружие

Polischuc S.M. Application as base sign of criminalistics is failures

Essence of application is exposed as a base sign of criminalistics weapon for help which other types of legal weapon and special and domestic objects or devices grow into a criminalistics weapon.

Keywords: shooting-iron, mechanical weapon, explosive weapon